

Riktlinjer för hantering av forskningsdata vid Karlstads universitet

Syfte

Riktlinjernas syfte är att beskriva Karlstads universitets styrande principer och allmänna riktlinjer för hantering av forskningsdata. Riktlinjerna ska främja en god och ändamålsenlig hantering av forskningsdata genom att ge övergripande information, stöd och vägledning till forskare, chefer och andra anställda som ansvarar för hantering av forskningsdata.

Dokumentet är framtaget för att uppfylla gällande lagkrav beträffande hantering och bevarande av forskningsdata, samtidigt som en öppen och tillgänglig forskning främjas. Riktlinjerna kompletterar Karlstads universitets policy för hantering av forskningsdata.

Policyn och riktlinjerna kompletteras med informationstexter och tjänster som stöder arbetet med hantering av forskningsdata i verksamheten. Dessa informationstexter och tjänster finns tillgängliga via universitetets externa och interna webbsidor.

Riktlinjerna omfattar inte publicering och nyttiggörande av resultat eller slutsatser i forskning, utan är avgränsad till hantering av forskningsdata som har samlats in eller skapats för att analyseras i ett vetenskapligt syfte och som ligger till grund för de resultat och slutsatser som forskningen genererar. Information om publicering och nyttiggörande, samt fördjupad information i vissa av de frågor som kortfattat behandlas i riktlinjerna finns i de anknytande styrdokument som anges under punkt 9.

Det huvudsakliga arbetet med att ta fram riktlinjerna har utförts under 2019 av forskningsdatagruppen vid Karlstads universitet i samråd med representanter från fakulteterna. Dokumentet har varit ute på internremiss till fakulteterna, centrala stödfunktioner, arbetstagarorganisationerna och studentkåren. Riktlinjerna har uppdaterats av forskningsdatagruppen under 2026.

Beslut:	44/26	Dnr:	C2025/899	Ersätter:	15/20	Dnr: C2020/80
Giltighet fr.o.m:	2026-04-13	t.o.m:	Tills vidare	Handläggare:	Conny Claesson	

Riktlinjer för hantering av forskningsdata vid Karlstads universitet

1. Inledning

Karlstads universitet har det övergripande ansvaret för att all forskningsdata inom ramen för universitetets verksamhet är tillförlitlig och hanteras på ett lagligt och korrekt sätt med beaktande av god sed i forskning. För att hantera den stora mängd data som forskningen genererar och för att undvika tidskrävande arbete i samband med att data ska arkiveras, delas och återanvändas är det viktigt att ha en tydlig struktur i hur data, material och dokument organiseras under hela forskningsprocessen.

Karlstads universitet arbetar aktivt för att forskningsdata och tillhörande metadata hålls sökbara, åtkomliga och återanvändbara för vidare forskningsändamål.

2. Definitioner

Med *forskning* avses enligt etikprövningslagen¹: ”vetenskapligt experimentellt eller teoretiskt arbete eller vetenskapliga studier genom observation, om arbetet eller studierna görs för att hämta in ny kunskap, och utvecklingsarbete på vetenskaplig grund, dock inte sådant arbete eller sådana studier som utförs endast inom ramen för högskoleutbildning på grundnivå eller på avancerad nivå”.

Med *forskningshuvudman* avses enligt etikprövningslagen: ”en statlig myndighet eller en fysisk eller juridisk person i vars verksamhet forskningen utförs”.

Med *forskningsprojekt* avses enligt Riksarkivets föreskrifter och allmänna råd om gallring av handlingar i statliga myndigheters forskningsverksamhet²: ”en i tiden och till syftet avgränsbar forskningsverksamhet knuten till visst uppdrag och/eller vissa personer.” Ett forskningsprojekt kan bestå av flera delprojekt och kan vara antingen extern- och/eller internfinansierat.

Med *forskningsdata* avses inom ramen för dessa riktlinjer: alla former av lagrade uppgifter som har samlats in eller skapats för att analyseras i ett vetenskapligt syfte och som ligger till grund för de resultat och slutsatser som forskningen genererar. Några – ej uttömmande – exempel på forskningsdata är statistik och mätdata, transkriberade intervjuer och enkätsvar, resultat från experiment, observationer i fältarbete, inspelade intervjuer (video/ljud), bilder och videoupptagningar.

Med *metadata* avses inom ramen för dessa riktlinjer: en strukturerad beskrivning av forskningsdata, ”data om data”. Metadata kan bestå av beskrivande eller kontextuell

¹ Lag (2003:460) om etikprövning av forskning som avser människor

² Riksarkivets föreskrifter (1999:1 ändrat 2002:1) och allmänna råd om gallring av handlingar i statliga myndigheters forskningsverksamhet

information eller information om datas ursprung (proveniens), såsom hur variabler är definierade, hur data är strukturerat, hur olika datamängder relaterar till varandra, information om vilka metoder som användes för insamling av data, hur och av vem data har tagits fram eller om särskild mjukvara behövs för att läsa eller analysera data.

Med *datacitering* avses inom ramen för dessa riktlinjer: att referera till forskningsdata på samma sätt som till exempel bibliografiska referenser till tidskriftsartiklar, rapporter, konferensbidrag och andra publikationer. Datacitering sker företrädesvis med en Digital Object Identifier (DOI) eller annan beständig identifierare.

3. Grundläggande lagkrav för hantering av forskningsdata

Karlstads universitet är forskningshuvudman för den forskning som bedrivs inom universitetets ramar. Forskningsdata som genereras, det vill säga skapas eller samlas in, inom ramen för forskning vid universitetet är myndighetens allmänna handlingar enligt Tryckfrihetsförordningen. Detta medför att universitetet har äganderätt³ till forskningsdata i egenskap av informationstillgång i verksamheten, och därmed även ansvarar för att hantera forskningsdata på ett lagligt, korrekt och säkert sätt.

3.1 Allmänna handlingar

Karlstads universitet är en statlig myndighet som lyder under regeringen. Detta innebär att all hantering av forskningsdata måste uppfylla de grundläggande principer som gäller för myndigheters allmänna handlingar. En handling är allmän om den förvaras hos en myndighet och är att anse som inkommen till eller upprättad hos en myndighet. Även handlingar som tillkommit i forskningsverksamhet utgör allmänna handlingar⁴.

Forskningsdata som Karlstads universitet samlar in från någon utanför universitetet blir alltid allmänna handlingar när de inkommer till myndigheten. Exempel på inkomna forskningsdata är registerutdrag från annan myndighet, uppgifter i databaser som universitetet får tillgång till via internet, enkätsvar och skriftliga intervjusvar.

Forskningsdata som skapas vid Karlstads universitet blir som huvudregel att betrakta som upprättade allmänna handlingar i samband med att forskningsdata färdigställs under forskningsprocessens gång⁵. Exempel på färdigställda forskningsdata är obearbetade mätningar, provtagningar, inspelade intervjuer, fotografier och videoupptagningar. För hjälp

³ Äganderätten åsyftar forskningsdata i egenskap av informationstillgång i verksamheten. Hur en informationstillgång får hanteras av universitetet styrs t.ex. av tryckfrihetsförordningen, arkivlagstiftningen, offentlighets- och sekretesslagen, dataskyddförordningen och föreskrifter om informationssäkerhet. Även immaterialrättsliga regler behöver beaktas. Forskningsdata kan t.ex. i vissa fall omfattas av upphovsrätt, vilket kan innebära begränsningar i universitetets möjlighet att framställa och sprida exemplar av verket utan godkännande från upphovsrättsinnehavaren.

⁴ En promemoria om offentlighet och sekretess – med visst fokus på forskningsverksamhet hos statliga universitet och högskolor samt bestämmelser som kan ha betydelse vid användning av forskningsinfrastrukturer som tillhandahålls av sådana lärosäten, Sesamprojektet 2024

⁵ Riksarkivets rapport 1997:2, professor Alf Bohlin, Offentlighet & sekretess i myndighets forskningsverksamhet

med bedömning om forskningsdata är en upprättad allmän handling kontakta universitetsjurist.

3.2 Utlämnande av allmänna handlingar (Offentlighetsprincipen)

Offentlighetsprincipen innebär att allmänheten och massmedia har rätt till insyn i statens verksamhet. Detta innebär att i princip alla, både svenska och utländska medborgare, har rätt att begära att ta del av de handlingar som finns förvarade hos svenska myndigheter. Detta gäller generellt sett även för all forskningsdata som samlas in eller färdigställs vid Karlstads universitet, oberoende av om forskningsresultat eller forskningsdata är formellt publicerade eller om forskningsprojektet har avslutats.

Rätten att ta del av myndigheters handlingar begränsas dock på två sätt. För det första är inte alla handlingar som förvaras hos en myndighet allmänna handlingar, och för det andra kan viss information i allmänna handlingar vara hemlig (belagd med sekretess). Innan forskningsdata lämnas ut enligt offentlighetsprincipen måste en sekretessbedömning göras i varje enskilt fall. Om universitetet kommer fram till att forskningsdata är belagd med sekretess får forskningsdata inte lämnas ut. Om forskningsdata däremot inte är belagd med sekretess måste universitetet lämna ut forskningsdata på begäran. Det finns dock inte något krav enligt offentlighetsprincipen att lämna ut allmänna handlingar i elektronisk form.

3.3 Bevarande och gallring av allmänna handlingar

En viktig princip är att forskningsdata ska bevaras och finnas tillgängliga så att primärmaterial och analyserade data utan hinder kan användas för att underbygga och verifiera forskningens metoder och resultat. Forskningsdata ska dels lagras lättåtkomliga så länge de bedöms vara av värde för fortsatt forskning och dels förberedas för långtidsbevarande och arkivering i enlighet med Riksarkivets föreskrifter och universitetets riktlinjer. Forskningsdata får endast gallras (dvs. förstöras) om det finns nationella eller lokala bestämmelser som tillåter detta. Gallringen ska följa de lokala tillämpningsbeslut om gallring av forskningshandlingar som finns vid Karlstads universitet.

3.4 Personuppgiftsbehandling och etikgranskning

Dataskyddsförordningen⁶ (GDPR) innebär förenklat att personuppgifter bara får samlas in för vissa berättigade ändamål, att inte fler uppgifter än nödvändigt får behandlas, att uppgifterna inte får sparas längre tid än nödvändigt, och att behandlingen ska vara skäligen och rimlig i förhållande till den enskilda individens grundläggande rättigheter och friheter. Det är också viktigt att säkerställa att personuppgifter hanteras på ett säkert sätt, och att inte fler personer än de som behöver ha tillgång till uppgifterna kan ta del av dem.

⁶ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning)

Vid Karlstads universitet ska alla forskningsprojekt genomgå etikgranskning och registreras i universitetets diarium i enlighet med universitetets process för forskningsetiska bedömningar. Om känsliga personuppgifter (artikel 9 GDPR) eller personuppgifter om lagöverträdelse som innefattar brott (artikel 10 GDPR) behandlas för forskningsändamål måste även reglerna i lagen om etikprövning av forskning som avser människor beaktas. När dessa typer av personuppgifter behandlas krävs därför alltid ett godkännande från Etikprövningsmyndigheten för att forskningen ska vara laglig.

3.5 Informationssäkerhet

Informationssäkerhet handlar om att skydda information från olika typer av hot genom att anpassa de tekniska, fysiska och administrativa miljöerna där informationen hanteras. Karlstads universitet har ett generellt ansvar att – utifrån informationens känslighet och de risker som finns med hanteringen – genomföra lämpliga tekniska och organisatoriska skyddsåtgärder för att säkerställa och kunna visa att hanteringen av informationen sker på lämpligt sätt och i enlighet med gällande lagstiftning.

Forskningsdata måste därför hanteras på sådant sätt att det går att säkerställa att informationen skyddas mot obehörig åtkomst (konfidentialitet), felaktiga förändringar (riktighet), samt att informationen finns tillgänglig då den behövs (tillgänglighet). Det är också viktigt att säkerställa att informationen inte ändrats, eftersöks eller lämnats ut till någon som inte har behörighet att ta del av den (spårbarhet).

De två viktigaste åtgärderna för att uppnå lämplig informationssäkerhet för forskningsdata är dels att göra en informationsklassning av den information som kommer att behandlas (t.ex. helt okänsliga uppgifter, personuppgifter, känsliga personuppgifter eller sekretessreglerade uppgifter), och dels att använda de IT-resurser som tillhandahålls för ändamålet av Karlstads universitet. Forskningsdata ska därför som huvudregel endast hanteras i de IT-system och molntjänster som Karlstads universitet har införskaffat genom universitetets centrala anskaffningsprocess, och som har för ändamålet anpassade lämpliga tekniska och organisatoriska skyddsåtgärder.

4. Datahanteringsplaner

Processen att hantera forskningsdata pågår under hela livscykeln av ett forskningsprojekt. Den omfattar insamling, dokumentation, bearbetning, lagring, delning, arkivering och gallring. Genom att arbeta strukturerat och tillgängliggöra data säkerställs också en framtida återanvändning av materialet.

En del finansiärer ställer krav på att en datahanteringsplan ska upprättas för de forskningsprojekt som beviljas medel. Datahanteringsplanen ska beskriva hur data som samlas in och/eller skapas kommer att hanteras under forskningens gång och hur den ska tas om hand efteråt. Karlstads universitet rekommenderar att en datahanteringsplan upprättas och underhålls för alla forskningsprojekt som genererar forskningsdata, även i de fall där finansiären inte kräver det.

5. Publicering av forskningsdata

Datapublicering möjliggör citering av publicerade forskningsdata samt att forskningsdata kan knytas till forskare och forskningsprojekt. Datapublicering är inte att likställa med utlämning av forskningsdata på begäran från allmänheten eller massmedia, vilket är ett lagkrav som följer av offentlighetsprincipen.

5.1 Öppen tillgång till forskningsdata

Öppen tillgång till forskningsdata innebär förenklat att digitala forskningsdata, samt tillhörande metadata, ska vara enkelt tillgängliga via internet med så få restriktioner som möjligt⁷. Svenska universitet och högskolor är bundna av lagen om den offentliga sektorns tillgängliggörande av data samt både nationella och europeiska riktlinjer för hantering och tillgängliggörande av forskningsdata. Enligt EU:s och Vetenskapsrådets policy för öppna forskningsdata ska offentligt finansierad information, inklusive forskningsdata, vara så tillgänglig, återanvändbar och öppen som möjligt.

Hänsyn ska samtidigt tas till juridiska, etiska och kommersiella begränsningar. För vissa typer av forskningsdata finns behov av att begränsa öppenheten för att skydda den personliga integriteten, rikets säkerhet och liknande. Enligt lagen om den offentliga sektorns tillgängliggörande av data ska tillgängliggörande av forskningsdata ske i den utsträckning som krav på informationssäkerhet och skydd av personuppgifter kan upprätthållas och under förutsättning att det inte innebär risker för Sveriges säkerhet. Det är till exempel inte tillåtet att publicera personuppgifter eller sekretessreglerade uppgifter öppet på internet. För forskning som har innovationspotential kan det finnas behov av att begränsa öppenheten av immaterialrättsliga skäl. Det är dock ett viktigt ställningstagande att öppen tillgång utgör normen och att inskränkningar i öppenheten utgör undantagen.

Tillgång till forskningsdata ska vid Karlstads universitet därför följa principen ”så öppen som möjligt och så begränsad som nödvändigt”.

Vid Karlstads universitet är det forskaren som har huvudansvaret för att forskningsdata tillgängliggörs på korrekt sätt. Det finns inget krav på att forskaren ska tillgängliggöra forskningsdata innan det att forskaren själv har publicerat sina resultat⁸. Karlstads universitet rekommenderar som huvudregel att forskningsdata tillgängliggörs, helt öppet eller med restriktioner utifrån en lämplighetsbedömning, i ett etablerat datarepositorium som uppmuntrar datacitering.

6. Ansvar för hantering av forskningsdata

Karlstads universitet är forskningshuvudman för den forskning som genomförs inom ramen för universitetets verksamhet. Detta innebär att Karlstads universitet har det övergripande

⁷ Vetenskapsrådets rekommendationer för forskningsdata: FAIR och öppen tillgång, Vetenskapsrådet 2025

⁸ Observera att forskningsdata dock kan begäras ut som allmän handling enligt offentlighetsprincipen, se punkt 3.2 ovan.

ansvaret för att all forskningsdata är tillförlitlig och hanteras på ett korrekt och säkert sätt med beaktande av god sed i forskning.

Rektor har som myndighetschef huvudansvaret för att säkerställa att verksamheten bedrivs författningsenligt och effektivt. I detta ingår att det är rektor som beslutar om de övergripande styrdokumenterna vid Karlstads universitet, samt säkerställer att det på universitetsövergripande nivå finns resurser för att genomföra det som författningar och internt beslutade regler föreskriver.

På fakultetsnivå är det dekanen som har det övergripande ledningsansvaret för fakultetens efterlevnad av gällande lagstiftning och fastställda styrdokument vid hantering av forskningsdata. Verksamhetsansvaret för hantering av forskningsdata kan delegeras till prefekt på institutionsnivå. I verksamhetsansvaret ingår ett ansvar och förvaltarskap för den forskningsdata som skapas och hanteras inom Karlstads universitets forskning. Det är prefekten som ansvarar för att forskningsdata inom institutionens forskning blir arkiverade och författningsenligt gällande.

Det är dock alltid forskaren som har huvudansvaret för sin egen forskning och som måste se till att god forskningssed, gällande lagstiftning och fastställda rutiner följs. Detta ansvar innefattar även en god och ändamålsenlig hantering av forskningsdata.

I forskningsprojekt med flera deltagande forskare från Karlstads universitet bör i regel den huvudansvarige forskaren ha huvudansvaret för hanteringen av forskningsdata. När en forskarstuderande är ansvarig forskare i ett projekt är det istället dennes handledare som är huvudansvarig för hanteringen av forskningsdata. Om den huvudansvarige forskaren lämnar Karlstads universitet eller av annan anledning inte kan fullgöra sin uppgift övergår ansvaret för hanteringen av forskningsdata till prefekten vid den institution där forskningsprojektet har sin hemvist tills en ny ansvarig utses. Om forskningsdata överlämnas till annan del av Karlstads universitet övergår ansvaret till denna organisationsdel.

7. Forskningsprojekt med flera forskningshuvudmän

Karlstads universitet är forskningshuvudman och ansvarig för forskningsdata som genereras av olika forskare och forskargrupper vid universitetet. Situationen blir dock mer komplicerad när det rör sig om samarbetsprojekt med andra forskningshuvudmän. I sådana forskningsprojekt bör som huvudregel avtal upprättas som styr hur samarbetet ska fungera och hur forskningsdata kommer att hanteras inom ramen för projektet. Detta gäller även när antagna doktorander är anställda hos andra arbetsgivare än Karlstads universitet.

Forskningsdata som samlas in eller skapas vid Karlstads universitet tillhör som huvudregel universitetet. I det fall ett forskningsprojekt, eller delar av ett forskningsprojekt, är tänkt att överflyttas till eller från Karlstads universitet måste möjligheterna att överlämna, kopiera eller

låna forskningsdata utredas⁹. Om forskningsdata ska överlämnas till ett annat lärosäte ska Riksarkivet underrättas. En doktorand eller forskare som flyttar från Karlstads universitet behöver därför i samråd med Karlstads universitet och det nya lärosätet utreda förutsättningarna för att ta med sig forskningsdata innan överflyttning sker.

8. Stöd vid hantering av forskningsdata

På Karlstads universitet finns en forskningsdatagrupp som arbetar med frågor relaterade till hantering av forskningsdata, datahanteringsplaner och öppen tillgång till forskningsdata.

Forskningsdatagruppen har till uppgift att informera om forskningsdatafrågorna i verksamheten, och ska se till att berörda målgrupper kan hålla sig uppdaterade och får möjlighet till regelbunden utbildning. Forskningsdatagruppen är också en stödjande och samrådande funktion som ger råd och rekommendationer vid hantering av forskningsdata, datahanteringsplaner och öppna data.

Forskningsdatagruppen är sammansatt av representanter från de Centrala stödfunktionerna. Forskningsdatagruppen kan nås på följande funktionsadress: forskningsdata@kau.se

Forskningsdatagruppen lämnar även information och praktiska råd om hantering av forskningsdata på universitetets externa webbplats.

9. Anknytande styrdokument

Karlstads universitets policy och riktlinjer för hantering av forskningsdata anknyter till flera andra styrdokument. Några av de viktigaste listas nedan.

- Regler för hantering av allmänna handlingar
- Informationshanteringsplan
- Policy för behandling av personuppgifter
- Policy för informationssäkerhet
- Policy för nyttiggörande
- Policy för vetenskaplig publicering

⁹ Riksarkivets skrifter för offentlig förvaltning 2022:1, Att överlämna handlingar till en annan myndighet, version 2.0, 2022-03-21

Signature page

This document has been electronically signed
using eduSign.

eduSign